

JAROSLAV KUBOŠ

Lopaty a Vykořisťovatelé

Bud' firmu řídíte, nebo v ní pracujete.
O nervy jde vždycky!

HOST





JAROSLAV KUBOŠ

Lopaty a Vykorišťovatelé

BRNO 2022

Rukopis knihy vznikl s finanční podporou Ministerstva kultury ČR

© Jaroslav Kuboš, 2022

Cover picture and illustrations © Vojtěch Šeda, 2022

© Host — vydavatelství, s. r. o., 2022

(elektronické vydání)

ISBN 978-80-275-1530-1 (PDF)

ISBN 978-80-275-1531-8 (ePUB)

ISBN 978-80-275-1532-5 (MobiPocket)

Jiný druh člověka

Vykořisťovatel

Pozoruji ten rozdíl mezi Lopatami a sebou samým snad odjakživa. Rozhodně od chvíle, kdy mě chůva vozila ve zlatém kočárku po našem zámeckém parku. Už tenkrát jsem pozoroval svět, který se tak liší od toho mého, ušlechtilého a racionálního. Svět existencí, které si na svou dvacet let starou felicii přivaří přítlačná křídla, na boky nalepí blesky, na sedadla nasadí červené potahy a uřežou výfuk. Existencí, jejichž život je plný špatných rozhodnutí a nelogických činů. Existencí, které smrdí korunou. Je naprosto zjevné, že něco takového musí být dědičné. Jak jinak si vysvětlit, že své děti nepošlou do soukromých škol? Nenaucí je lyžovat v Aspenu ani jim nekoupí investiční nemovitost? Co potom čekají?

Lopaty — jednoduše ti, kteří musí poslouchat. Manuálové. Otroci. Nemakačenkové. Odboráři. Soudruzi. Dělnická třída. Modré i bílé límečky, značně seprané. Zkrátka všechny ty podivné existence, které se pokoušejí pro nás, Vykořisťovatele, pracovat. Kam je ráno postavíte, tam je večer najdete. A pokud někdy — zcela výjimečně — prokážou nějakou vlastní iniciativu, končívá to katastrofou. A ještě jim za to

platím! Lopaty by mi měly líbat nohy, že nemusí posílat děti žebrotou. Ale vděčnosti se od nich stejně nedočkám.

Nesmí se o tom mluvit příliš nahlas, alespoň ne od dob, kdy světu začal vládnout proletariát, ale můj soukromý učitel mě o tom zpravil. Je vědecky dokázáno, že existují dva typy lidí, a já jsem ten výherní typ. Můj rod se odnepaměti snaží zabránit mezidruhovému křížení, které by jej zničilo. Je lepší vzít si vlastní sestřenici než Lopatu. To dá rozum, krev není voda. Všechny šlechtické rody, které zanikly, to s lopatí DNA zkusily.

O stylu, úrovni, eleganci, nebo dokonce grácii u těchto tvorů nemůže být ani řeč. Pijí pivo z lahve, močí do umyvadla a drbou se na zadku jako opice. Bílé ponožky do půli chlupatých lýtek, sandály, maskáčové bermudy a umaštěný nátělník jsou jejich typickým oděvem. Samozřejmě doplněným igelitkou. Jen když v soutěži v rádiu vyhrají lístky do divadla, přihodí na sebe ještě vytahaný svetr. Že jim ze sandálů přes děravé, kdysi bílé ponožky trčí drápy, za které by se nemusel stydět ani čtvrtohorní šavlozubý tygr, asi nemusím dodávat. Odhalené části těla pak u samců obvykle hyzdí tetování ve tvaru lebky, u samic v podobě ostnatého drátu ovinutého okolo paže. Nezbytným doplňkem je pak nejlevnější cigareta, věčně planoucí v koutku úst. Děti nevyjímaje.

Co se týče povahových vlastností, lze takové Lopaty přirovnat k šakalům. Dokud na ně upírám svůj pohled, klopi hlavu a třesou se s ocasem staženým mezi nohama. Jakmile je ovšem pustím z dohledu, stanou se z nich všehoschopné zákeřné bestie, útočící ve smečce a ze zálohy. Jednotlivec se na odpor nikdy sám nepostaví, na to nemá dost odvahy.

Protože jsem ale humanista a osvícenec a celoživotně se vzdělávám, mé pozornosti neunikly životopisy úspěšných lidí, kteří se z Lopat vypracovali na Vykořisťovatele. Dlouho to ve mně hlodalo, až jsem konečně přišel na vysvětlení — levobočci. Možná jich taky pár mám — s pokojskou, kuchařkou a zahradníkem. V takovém levobočkovi se pak pere Vykořisťovatel a Lopata. Tváří se jako šlechta, ale pod tenkou slupkou je to buran.

Už jako malý chlapec jsem na ně všechny toužil zvolat: „Pracujte lépe, rychleji a levněji! Přemýšlejte nad prací! Dbejte vyššího principu mravního a přestaňte krást!“ Ale oni, tupani, mi nerozumějí. Dál vyrábějí zmetky, páchají chaos, flákají se a kradou.

Lopata

Mám pocit, že se po nás vozej vodjakživa. Praděda fáral do dolů markýze Gera a uhořel při výbuchu metanu způsobeným vajglem, co tam zhýralej markýz vodhodil. Babičku zamlada zmlátil bičem zlej sedlák Brůna, když se pokusila ukrást tři brambory. Potřebovala totiž nakrmit svejch deset vosiřelejch sourozenců. Za první republiky dělala naše rodina kariéru leštičů bot barrandovský smetánky. Jen za toho socíku to bylo lepší. Na rozestavěném sídlišti bylo vždycky dost materiálu na to, aby z toho šel svépomocí postavit krásnej šumperák. A vo prázdninách jsme mohli vyrazit pod stan někam do kempu, jednou dokonce i do Jugošky. Jenže pak přišly divoký devadesátky. Podnikaví chytráci

ve fialovém vobleku, krachy fabrik, kupónovka. Když nám ve škole učitelka vykládala vo nevolnících, měl jsem neodbytnej dojem, že žít ve středověku, byl bych jedním z nich.

Vykořisťovatelé jsou ti, který musím poslouchat. Papaláši. Hlavouni. Velký zvířata. Velmoži. Náměstci. Podnikatelé. No prostě všichni ti borci se stříbrnou lžičkou vraženou v zadku, co maj pocit, že jsou něco víc než my. Pravda je ale jinde. Jsou to ty nejlínější bytosti, jaký vůbec existujou. Přicházej do firmy ve chvíli, kdy já už mám pauzu uprostřed šichty. Absolutně nemaj ponětí, co vlastně v práci děláme, zato maj miliony nápadů a zlepšováků, který nám vnucujou. Když pak kvůli jejich knížecím radám něco podělán, jde to samozřejmě na vrub mejch prémie. Zato když se chlubí výsledkem, vo mně nepadne ani slovo.

Maj utkvělej pocit, že kvádro jak z Tuzexu, žraní poloshnilejch argentínskejch stejků, dovolený v luxusních hotelech a chování jak z televizního kurzu etikety vod Špačka z nich dělá lepšolidi. Jenže vopak je pravdou. Doutníky si podpalujou pětisícovkama, ale když vyhazujou Lopatu, dohadujou se s ní vo poslední pětikačku. Když je potřeba ukázat, jací jsou grandí, uspořádaj mezi Lopatama nedobrovolnou charitativní sbírku a pak to jménem firmy předaj. Žvaněj vo tom, jak je důležitá loajalita, ale jakmile člověka jednou využijou, hned ho bez špetky soucitu vodkopnou. Z jejich sekretářek se rekrutujou baby samozivitelky, co píšou knížky z červený knihovny, který furt čte moje stará. Akorát je tam dovymyšlenej ten happy end, jak s milionářem žije šťastně až do smrti. No prostě Vykořisťovatelé jsou navrch huj, vespod fuj.

Podle stejného principu si budují i rodiny. Blondátá múza se na vánočním večírku vine k dvakrát staršímu Vykořisťovateli jak patnáctka na diskotéce ke kapitánovi fotbalového dorostu. I jejich děcka jsou jak ze žurnálu. Každý chodí do deseti kroužků a každý je aspoň v pěti z nich mistr republiky. Když má tahle múza, nedej bože, promluvit s plebem, padaj z ní úžasný věty, jako třeba: „Z toho si nic nedělejte, že váš Péta propadl ve druhé třídě z matematiky. Náš Vilibald nedávno dostal ve třetí třídě dvojku z parciálních derivací!“ Nebo: „Manžel mě vzal na desáté výročí svatby soukromým tryskáčem na Bali. A jak jste svoji lásku oslavili vy?“ Jenže Vykořisťovatelé jsou vobýčejní pozéři. Už proto, že múzu vyměňej minimálně třikrát za život. Ta pak začne zobat antidepressiva a děcka obvykle skončej ve cvokhausu.

Zdá se, že karty jsou rozdaný. Jednoduše jsou tady Oni a My. A nejde s tím nic dělat. Nebo jde? Existujou přece taky výjimky. Sám znám jeden takovej případ — Mařku vod sousedů. Rodiče naprostý Lopaty, matka masírovala vemeny v kravíně, táta byl traktorista (a notor). Ale Mařka se vypracovala. Teď tiskne různý vtipný trika a jezdí v bávu. Holt velká podnikatelka. Sám sem si vod nich koupil krásný triko s logem Che Guevary. Vykořisťovateli z něj parádně naskakuje žíla na spánku. Každopádně, Mařka si nechává říkat šéfová a chodí v kostýmku snad i do postele! Kde se to v ní vzalo? Zbouchnul snad její matku vokresní tajemník, a tak jí předal geny Vykořisťovatelů? A taky si vzpomínám na pár pádů na držku. Parchanti ze zámožnejch rodin, který prošustrovali prachy rodičů a skončili na fetu pod mostem.

Měli krásně nalajnovanej super život, ale spadli mezi Lopaty, nebo ještě hloubš. Ne, dělám si srandu, hloubš než Lopata už spadnout nejde.

A co na to antropolog?

Ve standardní literatuře se vyskytuje jediný druh moderního člověka, a to *Homo sapiens* (člověk moudrý). Poslední dobou se však objevila poměrně početná skupina badatelů, převážně okolo ruských profesorů Lysenka a Mičurina, která prosazuje rozdělení rodu *Homo sapiens* na dva poddruhy — *Homo sapiens possessoris* (člověk moudrý majetný) a *Homo sapiens rutrumensis* (člověk moudrý lopatný).

Svoji teorii stavějí na zajímavém pozorování. Z dlouhého historického období se dochovaly pouze kosterní pozůstatky, ze kterých nelze žádné odlišnosti vyzpozorovat. Avšak od chvíle, kdy rod *Homo* začal používat sofistikovanejší nástroje (například luk, kladivo nebo kopírku), se rozdílly vysledovat dají. Z nejstarších dob nacházíme vykopávky hrobů, které rozčleňují poddruhy na dvě skupiny. Příslušníci té první byli na cestu do záhrobí vybaveni kompletní zbrojí, oděvem, šperky, a někdy dokonce zásobami potravin na několik prvních dní na onom světě. U příslušníků druhé skupiny se nelze ubránit dojmu, že je prostě „hodili do díry“. V pozdějších dobách se už díky existenci písemných pramenů můžeme orientovat o něco lépe. Vydělili se faraoni, králové, velmoži, továrníci, uhlobaroni či ředitelé startupů. K nim se dá připočítat i kasta nohsledů, jako jsou například velekněží,

generálové nebo vrcholoví manažeři. Zkrátka všichni, kdo si svoje živobytí zajišťují parazitováním na výsledcích práce jiných. O skupině tvořené člověkem lopatným se záznamy nedochovaly, dostupné jsou pouze číselné údaje o počtech těl hozených do jam.

Je poněkud kontraintuitivní, že rod *possessoris* již dávno nepřevládl. Zdá se, že tomu napomohl selekční tlak. Rodiče rodu *possessoris* totiž ze svého potomstva vybírají jen ty nejsilnější kusy a jen těm je dopřáno dědictví rodového majetku a zásluh. V některých případech jsou dokonce schopni obětovat slabé kusy a samičky ve prospěch mladších, zato silnějších jedinců. Tento šlechtitelský koncept je znám i u široké veřejnosti pod pojmem „prvorozený syn“. Ostatní mají smůlu a časem se propadají mezi Lopaty.

Proti této smělé teorii se ovšem objevují námitky. Zmiňme dvě hlavní. Zaprvé — neprokázalo se, že by se jednotlivé poddruhy na úrovni DNA lišily. Jinými slovy, gen pro lopatovitost ani pro majetnost nejspíše neexistuje. Druhou námitkou je, že jedinci mohou během svého života měnit skupinu, v níž se pohybují. V literatuře jsou popsány případy, kdy se z ředitele velkého podniku stal bezdomovec. A opačně — z nedostudovaného programátora se stal majitel velké softwarové firmy. Z těchto důvodů se teorie považuje za vyvrácenou, být ne úplně přesvědčivě. Ovšem uvidíme, s čím ještě ruští badatelé v budoucnosti přijdou.

Ztrhat se

Vykořisťovatel

Na světě jsou dva typy lidí: ti, kteří majetek mají, a ti, kteří majetek nemají. Tak už to holt moudrá Prozřetelnost zařídila. A zařídila to téměř tak dobře, jako bych to vymyslel já sám. Výběr, kdo má a kdo nemá, pak samozřejmě není žádná vesmírná loterie. Žádný bůh hrající v kostky. My, kteří majetek máme, jsme ke své roli předurčení svou inteligencí, rozhledem, pílí, vytrvalostí, étosem a dobrým původem. Pokud se někdo narodí jako chudák, těžko mi to může vyčítat — měl se narodit lépe.

Být bohatý je ovšem dvousečná zbraň. Na jednu stranu si člověk může pořídit, co chce, a žít život, jaký si představuje. Na druhou však potřebuje lidi, kteří se o jeho majetek starají, rozmnožují ho a zvelebují. Z podstaty věci bohužel na něco takového nesežene nikoho schopného. Takoví lidé už totiž majetek mají a na cizím, stejně jako já, nepracují. A tak jim nezbývá než zaměstnávat Lopaty. A to je věru neradostný, vpravdě sisyfovský úděl.

Někdy si říkám, jestli jsem si místo podniku nepořídil wellness resort pro Lopaty. Stačí se nenápadně projít po areálu

mých firem, případně se podívat na dohledové kamery. Člověk hned vidí, za co je platí. Lajkování polonahých děv a alkoholických akcí na Facebooku. Popíjení káfička a diskuse o nových modelech moskvičů. Dlouhání kolomazi zpoza přerostlých nehtů. Reklamace pračky v e-shopu. Předhánění se, či harant zvládne víc tříd základní školy, než ho vyhodí. Když si představím, kolik mě stojí minuta jejich flákání, tmí se mi před očima. Ti, kterým i přesto dopřávám ono privilegium pro mě nadále pracovat, nevydrží ani pod hrozbou postihu dlouho šlapat brázdou. Když o tom rozmlouvám se svým dědem, se slzou v oku vypráví o starých časech, kdy bylo možné trénovat paměť Lopat bičem. Tohle už dnes liberálové, komunisti a jiná pakáž nerada vidí.

Všechny následující pojmy jsou kauzálně spojeny s Lopatami: Pracovní úraz. Zmetkovitost. Reklamace. Nepochopené zadání. Rozkradený materiál. A stejně tak výroky: „Všechno špatně!“, „Ale já jsem myslel, že...“ nebo legendární „Samo Se To!“ Nezbyvá mi než jim stále znovu vysvětlovat, kde je na tomto světě jejich místo a jak se na něm mají chovat. Chvilí pracují samostatně, ovšem dříve nebo později se nevyhnutelně vrátí do svého oblíbeného hnojiště plného omylů, chyb a hloupých rozhodnutí.

Člověk by logicky čekal, že se stejnou pracovní morálkou pokračují i doma, zvláště když tam za svou námahu nedostávají zapláceno. Když mě ale šofér vyveze v mé limuzíně na nedělní projížďku, nestačím se divit. Lopaty trénují místní fotbalisty, natírají střechu, pracují na zahradě nebo chodí po výletech. Jsou to ti samí lidé, kteří mi v práci usínají na poradách a plouží se po firmě jako lenochodi.

Otázka tedy zní, jak to jejich vynakládání energie otočit tak, aby v práci množili mé bohatství a doma po směně padli vyčerpáním.

Lopata

Zlatej středověk. Člověk si vodkroutil svý na robotě a pak už makal na svým. Každěj šutr, kterej z pole vodvalil, se mu vyplatil, protože příští rok bylo vo brambor navíc a jeho pole postupně získávalo na ceně. Bylo na něm, jak se votáčí, ale co vypěstoval nebo vylepšil, už bylo jeho. Když pak přišla zima, stará a děcka byly vděčný za trochu brambor a kysanýho zelí. A když se párkrát do roka vobjevil na stole kousek masa, to bylo něco! Otce, kterej tu krysu někde upytlačil, považovali za poloboha a líbali mu nohy. Ne tak dneska! Brambory a kysaný zelí už žerou akorát vyšinutí hipsteři a krysu by ti moji rozmazlení dacani taky do huby nevzali. Představa, jak žvýká chlupatou mršinu moje stará, je sice k popukání, ovšem krajně nepravděpodobná. Trochu vděčnosti projevěj, akorát když harantům koupím na splátky Playstation nebo starý novou telku. Jenže tyhle zbytečný moderní krámy nerostou na poli, a dokonce ani na mý vyplápný zahradě.

A tak mi nezbejvá než se prodávat Vykořisťovateli jak ta holka v Dubí. Podle mý zkušenosti se holky, co postávají u cesty, dvakrát nepředřou. Jen tak ležej a bez špetky zájmu koukaj do stropu, maximálně vydaj pár unuděnejch heknutí. Až je po všem, shrábnou prachy a jdou si po svým. Akorát že mě Vykořisťovatel — na rozdíl od lehký holky —

ležet a koukat do stropu při práci nenechá. Jenže já vím, že nic z toho, co udělám, nedělám pro sebe. Tak proč se dřít? Všecko spolkne ten kapitalistický upír. Až zhebne, zděděj to jeho parchanti, který budou dál vykořisťovat mě a můj děcka. Je to začarovaný kruh, kterej můžu tak akorát trochu brzdít.

Jenže Vykořisťovatel tohle všechno tuší a dělá všechno možný i nemožný pro to, aby nás přesvědčil, že děláme na svým. Začíná to už těma jeho řečma. V úvodu každý schůze z nás nezapomene udělat málem pokrevní příbuzný, když nás osloví „drazí přátelé“ nebo „milí kolegové“. Pak plynule přejde k tomu, že je před „námi“ nějaká výzva. Musíme si „společně“ vyhrnout rukávy a „zdolat“ ji. Přitom ho nikdo neviděl šáhnout na práci vod Kuvajtu napadení. Celý to divadýlko obvykle zakončí tím, že pokud „zabereme“, tak z toho „naše“ firma bude těžit. A když je extra voprsklej, dokonce zkusí ušetřit na vejplatách tím, že si musíme „všichni“ utáhnout vopasky. Na konci mu sice my Lopaty sborově zatleskáme a tváříme se vodhodlaně jako Pavlík Morozov, ale nevěříme mu ani nos mezi vočima. Všichni moc dobře víme, že celá firma je jeho. A že když dojde na lámání chleba, my Lopaty budeme hladý.

Kdyby z tý votročiny byly aspoň nějaký prebendy, měl bych snahu. Za socičku si člověk z práce leccos přines a moh si tím přilepšit. Jenže dneska jsou všude kamery, všecko se furt počítá a kontroluje. A to nezmiňuju vostrahu s dobranama. Ani ty protislužby typu „já ti seženu roštěnou a ty mně instalatéra“ už nefrčej. A dokonce ani tý svý minuty slávy se nedočkám, protože když už se něco povede, na

titulce novin je Vykořisťovatelův pěstěnej ksicht. A tak to flákám, jak jen to jde. Hlavní je nepředřít se a taky nepomocť Vykořisťovateli k ještě většímu mamonu. Už tak má nahrabáno dost.

Na práci prdím a dobře dělám. Dějiny mě stejně jednou budou posuzovat podle mýho životního díla a ne podle nějaký epizodky z práce. A jsem si jistej, že můj výtvor zastíní všechny ostatní toho druhu. Nešetřím na materiálu, času ani energii. Klidně všechno třikrát předělám, hlavně aby to bylo dokonalý. Čtu starý knížky a časáky vo tom, jak se stavělo za našich otců, dědů a pradědů. Jo, to je holt ta lidová moudrost, zlatý ručičky a fištrón. Akorát stará do mě furt ryje, že se doma ani nevhřeju. Ženská zatracená, pořád nemůže pochopit, že až to dodělám, budou se u nás scházet davy vobdivovatelů a vona bude moc vybírat vstupný. A tak makám jako šroub. Promýšlím ventilaci, odpady, vnitřní zařízení, zabezpečení. Ladím kombinace barev a materiály. Přemejšlím, kam ji postavím, aby ladila s barákem a okolním terénem. Jo, tahle moje králikárna, ta se totiž jednou dostane do učebnic!

A co na to Kazatel?

„Marnost nad marnost, všechno je marnost.“ Tuhle větu mi vnukl Bůh před více než dvěma tisíci lety a od té doby je v mé knize jménem *Kazatel* všem k dispozici. Ať už v hebrejském Tanachu, nebo později jako součást křesťanské Bible. Lidi ji sice dodnes celkem čtou a má to plno dotisků, ale nezdá se mi, že by ji i chápali. Akorát ta moje věta zlidověla a začala